

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌ها شیخ محمد صالح المنجد حفظه الله تعالى

موضوع:

احکام؛ نماز؛ نمازهای مستحب

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پرسش

نویسنده: افسانه

تاریخ: ۱۳۹۶/۵/۲۰

حضرت علامه منصور هاشمی خراسانی می‌فرمایند: «نماز شب حیاتی برای دل‌های شماست». لطفاً چگونگی خواندن صحیح این نماز را بفرمایید.

پاسخ

تاریخ: ۱۳۹۶/۵/۲۳

نماز شب از مؤکدترین مستحبات در اسلام است که خداوند پیامبر خود را به آن امر کرده و درباره‌اش فرموده است: ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا﴾^۱؛ «و پاسی از شب را به آن بیدار باش نافله‌ای برای تو تا شاید پروردگارت تو را به مقامی ستوده برساند» و فرموده است: ﴿يَا أَيُّهَا الْمَرْمَلُ ﴿ قِمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿ نِصْفَهُ أَوْ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا ﴿ أَوْ زِدْ عَلَيْهِ ﴿ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ﴿ إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا ﴿ إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيَلًا ﴿ إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا﴾^۲؛ «ای (به بستر خواب) پیچیده شده! شب را برخیز مگر اندکی، نیمی از آن یا اندکی از آن کم کن، یا بر آن بیفزای و قرآن را تلاوت کن، ما بر تو گفتاری گران خواهیم افکند، هرآینه برخاستن شب پابرجاتر و راستگویانه‌تر است، هرآینه تو را در روز گردشی طولانی است» و فرموده است: ﴿إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ ۗ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۗ عَلِمَ أَنْ لَنْ تُحْصَوْهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۖ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ﴾^۳؛ «هرآینه پروردگارت می‌داند که تو نزدیک به دو سوم شب و نیمی از آن و یک سوم آن را بر می‌خیزی و گروهی از کسانی که با تو هستند و خداوند شب و روز را تقدیر می‌کند، دانست که شما آن را احصا نخواهید کرد، پس از شما گذشت، پس هر اندازه از قرآن که میسر شد را قرائت کنید»؛

۱. الإسراء / ۷۹

۲. المزمّل / ۷-۱

۳. المزمّل / ۲۰

همچنانکه فرموده است: **«الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنْفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ»**؛^۱ «شکیبایان و راستگویان و فرمان برداران و انفاق کنندگان و کسانی که در سحرگاهان استغفار می کنند» و فرموده است: **«وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ»**؛^۲ «و در سحرگاهان آنان استغفار می کنند». از این رو، روایات فراوانی از پیامبر، اهل بیت و صحابه رسیده است که به مراقبت بر نماز شب - خصوصاً در سحرگاهان - سفارش می کند و از برکات فراوانی برای آن مانند آموزش گناهان و برآمدن حاجات و گشایش روزی خبر می دهد و تبعاً در گفتارهای منصور هاشمی خراسانی حفظه الله تعالی نیز بر آن تأکید فراوانی شده است؛ چنانکه به عنوان نمونه، در نامه‌ای از آن جناب آمده است: «نافله‌ی شب را ترک نکن و در سحرگاه به استغفار کوش»^۳ و در گفتاری از آن جناب آمده است: **«صَلَاةُ اللَّيْلِ حَيَاةٌ لِقُلُوبِكُمْ»**؛^۴ «نماز شب حیاتی برای دل‌های شماست» و در نامه‌ای از آن جناب آمده است: «یاران مهدی کسانی نیستند که معصیت خداوند می کنند؛ یاران او کسانی هستند که از گناهان کوچک و بزرگ می پرهیزند؛ شب‌ها را به نماز بر می‌خیزند و روزها را به تحصیل علم و تعلیم آن به دیگران می‌پردازند»^۵ و در گفتاری از آن جناب آمده است: «نمی‌بینید آنانی را که شب‌ها از بیم مرگ نمی‌خوابند و از واهمه‌ی آتش می‌گیرند؟ باور آنان به آخرت چنان است که گویی آن را می‌بینند. اشتیاق‌شان به بهشت اشتیاق کسانی است که میان دشت‌های سرسبز آن گام می‌نهند و در کنار جویباران زیبای آن می‌نشینند و در سایه‌ی درختان پرمیوه‌اش که همواره برقرار است استراحت می‌کنند، در حالی که می‌دانند پس از مرگ نخستین دیگر نخواهند مرد و در همسایگی خدا جاودان خواهند زیست»^۶ و در گفتاری از آن جناب آمده است: «چه شب‌هایی که خواب به چشمشان نمی‌آید و در گوشه‌ای تاریک و خلوت، زانوی تفکر به آغوش می‌گیرند. گاهی به نماز برمی‌خیزند و گاهی به سجده می‌روند. گاهی نیز دیدگان اشک‌بار خویش را به آسمان شب می‌دوزند، چنانکه گویی در میان ستارگان آن به دنبال چیزی می‌گردند. اگر پرده از پیش چشمانت کنار رود خواهی دید که فرشتگان بر آن‌ها فرود آمده‌اند و گرد آن‌ها را فرا گرفته‌اند و درهای آسمان به رویشان گشوده شده و بهشت‌های پر نعمت برایشان مهیّا گشته است. آه که چه اندازه مشتاق آن‌هایم!»^۷ و در نامه‌ای از آن جناب آمده است: «در میان شب‌ها چنان بودند که گویی کندوهای عسل اند! در نماز و استغفار و خواندن قرآن صبح می‌کردند و در علم و جهاد و خدمت به مردم شب. نه خسته می‌شدند و نه تردید می‌کردند. خدایشان بیامزد»^۸. همچنانکه یکی از یارانمان ما را خبر داد، گفت:

۱. آل عمران / ۱۷

۲. الذاریات / ۱۸

۳. نامه‌ی ۱۶

۴. گفتار ۱۰۱، فقره‌ی ۹

۵. نامه‌ی ۲

۶. گفتار ۲۱

۷. گفتار ۱۱

۸. نامه‌ی ۶

«سَمِعْتُ الْمُنْصُورَ يَقُولُ لِأَصْحَابِهِ: عَلَيْكُمْ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ فَإِنَّهُ مَنْ لَمْ يَصِلْ صَلَاةَ اللَّيْلِ فَلَيْسَ مِنِّي، قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ، إِنِّي أَعْرِفُ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِكَ لَا يُصَلِّيهَا وَهُوَ أَشَدُّ شَيْءٍ مَحَبَّةً لَكَ! قَالَ: لَا وَاللَّهِ إِنَّهُ لَا يَسْتَطِيعُ مَعِيَ صَبْرًا، فَلَمْ يَلْبَثِ الرَّجُلُ إِلَّا قَلِيلًا فَعَرَضَتْ لَهُ شُبُهَةٌ فَذَهَبَ»^۱؛ «شنیدم منصور به یاران خود می فرماید: بر شما باد به نماز شب؛ چراکه هر کس نماز شب نمی گزارد از من نیست، گفتم: فدایت شوم، من مردی از یاران تو را می شناسم که آن را نمی گزارد، در حالی که او بیش از هر چیزی تو را دوست می دارد! فرمود: نه به خدا سوگند، او نمی تواند به همراه من صبر کند، پس مرد جز اندکی درنگ نکرد که شبهه‌ای برایش پیش آمد، پس رفت!».

بی گمان این هشدار بسیار مهمی است و از آن دانسته می شود که هر چند نماز شب واجب نیست، ولی بدون مراقبت بر آن نمی توان به برخی مقامات والای معنوی نائل شد؛ چنانکه خداوند به این نکته اشاره کرده و فرموده است: ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَحْمُودًا﴾^۲؛ «و پاسی از شب را به آن بیدار باش نافله‌ای برای تو تا شاید پروردگارت تو را به مقامی ستوده برساند» و با این وصف، کسی که اهل نماز شب و استغفار سحرگاه نیست نباید توقع داشته باشد که از خواص یاران مهدی علیه السلام و همراهان منصور حفظه الله تعالی بشود؛ چراکه قاعدتاً چنین توفیقی برای او حاصل نخواهد شد.

اما نماز شب در سنت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم بنا بر روایات متواتری که در منابع اسلامی آمده^۳، ۱۱ رکعت است که ۱۰ رکعت آن در قالب ۵ نماز ۲ رکعتی و ۱ رکعت آن به عنوان نماز وتر با کیفیت معمول گزارده می شود و وقت آن از بعد نماز عشاء در ربع شب و ترجیحاً از بعد نصف شب تا قبل طلوع فجر است و هر چه به طلوع فجر نزدیکتر باشد افضل است. البته اگر فرصت کافی برای ۱۱ رکعت وجود نداشته باشد، می توان به ۹ رکعت یا ۷ رکعت یا ۵ رکعت یا ۳ رکعت یا حتی ۱ رکعت بسنده کرد، هر چند در این صورت مستحب است که قضاء رکعات فوت شده در روز به جای آورده شود. به علاوه، درباره‌ی دعا و استغفار و استعاذه از آتش برای خود و برادران و خواهران مؤمن در قنوت نماز وتر سفارش بسیاری شده و از جمله رسیده است که در آن گفته شود: «اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ وَفِنِي شَرًّا مَا قَضَيْتَ فَإِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَىٰ عَلَيْكَ وَإِنَّهُ لَا يَدُلُّ مَنْ وَالَيْتَ تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ»^۴؛

۱. گفتار ۱۴۰، فقره ۵

۲. الإسراء/ ۷۹

۳. مسند الشافعی، ص ۲۱۳؛ مسند أحمد، ج ۶، ص ۳۵؛ سنن الدارمی، ج ۱، ص ۳۳۷؛ صحیح البخاری، ج ۲، ص ۱۳؛ صحیح مسلم، ج ۲، ص ۱۶۵؛ سنن ابن ماجه، ج ۱، ص ۴۳۲؛ سنن أبي داود، ج ۱، ص ۳۰۰؛ سنن الترمذی، ج ۱، ص ۲۷۵
 ۴. مسند أحمد، ج ۱، ص ۱۹۹؛ سنن الدارمی، ج ۱، ص ۳۷۳؛ سنن ابن ماجه، ج ۱، ص ۳۷۲؛ سنن أبي داود، ج ۱، ص ۳۲۱؛ سنن الترمذی، ج ۱، ص ۲۸۹؛ سنن النسائی، ج ۳، ص ۲۴۸؛ من لا يحضره الفقيه لابن بابويه، ج ۱، ص ۴۸۷؛ السنن الكبرى للبيهقي، ج ۲، ص ۲۰۹

«خدایا! من را با کسانی که هدایت کرده‌ای هدایت کن و با کسانی که عافیت داده‌ای عافیت بده و با کسانی که سرپرستی کرده‌ای سرپرستی کن و برایم در چیزی که عطا کرده‌ای برکت بده و من را از شرّ چیزی که آفریده‌ای حفظ کن؛ چراکه تو حکم می‌کنی و بر تو حکم نمی‌شود و کسی که تو دوست بداری ذلیل نمی‌گردد، متبارک هستی ای پروردگار ما و متعالی هستی» و این دعای مشهوری است که با اسناد متعدّد از امام حسن بن علی بن ابی طالب از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلّم روایت شده است.^۱

پایگاه اطلاع رسانی دفتر منصوب‌ها شیخ محمد صالح المنجد
www.alkhorasani.com

۱. برای این اسناد، بنگرید به: إرواء الغلیل للآلبانی، ج ۲، ص ۱۷۲.